

نگاهی به تجارت و قیمت جهانی برنج

تجارت خارجی:

برنج برای ملت‌های مختلف، ارزش‌های متفاوتی دارد. نوع برنجی که در الگوی مصرف یک ملت جای گرفته است، احتمال دارد که از جانب ملتی دیگر موردپسند واقع نگردد. در یک بازار خاص، ممکن است برنجی با استقبال زیاد خریداران روبرو شود، در حالیکه در سایر بازارهای جهان امکان فروش آن نباشد. یک مصرف‌کننده ژاپنی، برنج کاملاً پوست‌گرفته و سفید شده، تازه و دانه کوتاه ژاپونیکا (Japonica) را می‌پسندد و یک مصرف‌کننده تایلندی، برنج ایندیکای (Indica) دانه بلند و کاملاً پوست‌گرفته و سفید شده را ترجیح می‌دهد. همچنین در سایر نقاط جهان، هرملتی با فرهنگ و سلیقه خاصی که دارد نوع خاص از برنج را مورد مصرف قرار می‌دهد.

بازارهای جهانی برنج خود دارای ویژگیهای خاصی می‌باشند. این ویژگیها عمدتاً عبارتند از:

ضعیف بودن بازار جهانی برنج، بدین معنا که برنج در تجارت جهانی

از اهمیت چندانی برخوردار نمی‌باشد، تعداد انواع برنج، تفاوت عمده برنج‌ها به لحاظ کیفیت، وجود تفاوت زیاد بین ترجیحات مصرف‌کننده در کشورهای مختلف.

صادرات برنج طی سالهای ۸۹-۱۹۷۹:

میزان صادرات برنج طی سالهای ۸۹-۱۹۷۹، در جدول (۱) ملاحظه میشود. مطابق آمار مندرج در این جدول، مقدار صادرات برنج در جهان از ۱۱/۵ میلیون تن در سال ۱۹۷۹ به ۱۳/۷ میلیون تن در سال ۱۹۸۹ افزایش یافته است. این افزایش که در طی دوره بمیزان ۱۹/۱ درصد بوده، سالانه بطور متوسط با نرخ ۱/۸ درصد صورت گرفته است. در سال پایانی دوره مزبور (۱۹۸۹)، میزان صادرات برنج حدود ۲۸ درصد نسبت به سال ماقبل آن افزایش نشان

میزان صادرات برنج، طی سالهای ۸۹-۱۹۷۹، ۱۹/۱ درصد رشد نموده و از ۱۱/۵ میلیون تن به ۱۳/۷ میلیون تن رسیده است.

۱۹۸۱ افزایش یافته و سپس طی سالهای ۸۵-۱۹۸۲، تا مرز ۲/۹ میلیون تن تقلیل یافته است. طی سالهای ۸۸/۱۹۸۶، مجدداً سیکل دوره ۸۵-۱۹۷۹، که شامل یک افزایش و یک کاهش می‌باشد، تکرار گردیده است. در سال پایانی دوره (۱۹۸۹)، صادرات در این گروه با ۳۱ درصد افزایش نسبت به سال ماقبل مواجه گردیده که در مقایسه با نرخ مشابه در گروه کشورهای در حال توسعه (۲۶/۹ درصد) بیشتر می‌باشد. در طی دوره ۸۹-۱۹۷۹ و در بین مناطق مختلف جهان، آسیا همواره بیشترین سهم را از صادرات جهانی برنج داشته است (چیزی حدود ۷۰ درصد). به این ترتیب، می‌توان مدعی شد که این منطقه، علاوه بر اینکه تولید کننده و مصرف کننده عمده برنج در جهان بشمار می‌رود، صادرکننده عمده نیز محسوب می‌گردد. میزان صادرات برنج این منطقه از ۷/۷ میلیون تن در سال ۱۹۷۹، پس از یک نوسان (یک کاهش و یک افزایش) در سال ۱۹۸۲ به ۷/۱ میلیون تن کاهش یافته است. طی سالهای ۸۸-۱۹۸۳، میزان صادرات بین حداقل ۷/۲ میلیون تن و حداکثر ۸/۵ میلیون تن در تغییر بوده؛ تا اینکه نهایتاً در سال ۱۹۸۹ به بیشترین مقدار خود طی دوره نگاهی به تجارت و قیمت جهانی برنج ۲۷

میدهد که در طول دوره مذکور بی سابقه تلقی می‌شود. طی دوره مورد نظر، قسمت عمده صادرات (حدود ۷۰ درصد) توسط گروه کشورهای در حال توسعه صورت گرفته ضمن اینکه حدود ۳۰ درصد باقیمانده نیز توسط گروه کشورهای توسعه یافته انجام پذیرفته است.

بدین ترتیب، روند صادرات توسط گروه کشورهای در حال توسعه شیبه روند صادرات در کل جهان می‌باشد. فقط در یک مورد می‌توان بین دو روند اختلاف قائل شد و آنهم در سال ۱۹۸۰ است که میزان صادرات در گروه کشورهای در حال توسعه بجای افزایش، کاهشی بمیزان ۶/۳ درصد نسبت به سال ۱۹۷۹ داشته و از ۷/۹ میلیون تن به ۷/۴ میلیون تن رسیده است. بطور کلی، میزان صادرات برنج در گروه کشورهای در حال توسعه، تا حدودی تندتر از میزان جهانی افزایش یافته است (بطور متوسط سالانه ۲/۳ درصد).

طی دوره ۸۹-۱۹۷۹ صادرات برنج در گروه کشورهای توسعه یافته، دارای روندی کاملاً متفاوت با روند جهانی و گروه کشورهای در حال توسعه بوده است. در این گروه، میزان صادرات ابتدا از ۳/۶ میلیون تن در سال ۱۹۷۹ به ۴/۶ میلیون تن در سال

جدول (۱): مقدار صادرات ابرنج در کشورها و مناطق مختلف جهان، طی سالهای ۸۹-۱۹۷۹

واحد: میلیون تن

سال						مناطق و کشورهای عمده
۱۹۸۴	۱۹۸۳	۱۹۸۲	۱۹۸۱	۱۹۸۰	۱۹۷۹	
۸/۵	۸/۰	۷/۱	۷/۸	۷/۴	۷/۷	آسیا
۱/۴	۱/۱	۰/۸	۰/۷	۱/۴	۱/۵	چین (۲)
۰/۲	۰/۲	۰/۵	۱/۰	۰/۵	۰/۳	هند
۰/۱	۰/۳	۰/۳	۰/۸	۰/۷	۰/۵	کره شمالی
۰/۷	۰/۹	۰/۷	۰/۷	۰/۷	۰/۶	میانمار
۱/۱	۱/۳	۰/۸	۱/۱	۱/۰	۱/۴	پاکستان
-	-	-	۰/۱	۰/۲	۰/۱	فیلیپین
۴/۵	۳/۷	۳/۶	۳/۱	۲/۷	۲/۸	تایلند
۰/۱	-	-	۰/۱	۰/۱	۰/۱	آفریقا
۰/۱	-	-	۰/۱	۰/۱	۰/۱	مصر
۰/۱	-	-	-	-	۰/۱	آمریکای مرکزی
۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۶	۰/۵	۰/۶	آمریکای جنوبی
-	-	-	۰/۱	۰/۱	۰/۱	گویان
۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۱	۰/۲	اروگوئه
۲/۱	۲/۳	۲/۵	۳/۰	۳/۰	۲/۳	آمریکای شمالی
۲/۱	۲/۳	۲/۵	۳/۰	۳/۰	۲/۳	ایالات متحده آمریکا
۰/۲	۰/۳	۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۴	اروپای غربی
۰/۲	۰/۳	۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۴	EEC (۲)
-	-	-	-	-	-	اروپای شرقی
-	-	-	-	-	-	شوروی
۰/۴	۰/۳	۰/۶	۰/۴	۰/۳	۰/۴	اقیانوسیه
۰/۴	۰/۳	۰/۶	۰/۴	۰/۳	۰/۴	استرالیا
۱۲/۰	۱۱/۵	۱۱/۱	۱۲/۴	۱۱/۸	۱۱/۵	جهان
۹/۱	۸/۲	۷/۴	۷/۸	۷/۴	۷/۹	کشورهای در حال توسعه
۲/۹	۳/۳	۳/۸	۴/۶	۴/۴	۳/۶	کشورهای توسعه یافته

◁

سال	۱۹۸۵	۱۹۸۶	۱۹۸۷	۱۹۸۸	۱۹۸۹
مناطق و کشورهای عمده					
آسیا	۷/۷	۸/۱	۸/۳	۷/۲	۹/۳
چین (۲)	۱/۰	۱/۱	۱/۳	-/۸	-/۴
هند	-/۳	-/۳	-/۳	-/۳	-/۳
کره شمالی	-	-	-	-	-
میانمار	۰/۵	۰/۶	۰/۵	-/۱	-/۲
پاکستان	۱/۰	۱/۱	۱/۳	-/۹	-/۸
فیلیپین	-	-	۰/۱	-	-
تایلند	۴/۰	۴/۳	۴/۴	۴/۸	۶/۰
آفریقا	-	-	۰/۱	-/۱	-
مصر	-	-	۰/۱	-/۱	-
آمریکای مرکزی	-	-	-	-	-
آمریکای جنوبی	۰/۶	۰/۵	۰/۵	-/۵	-/۶
کوبا	۰/۱	-	-/۱	-/۱	-
اروگوئه	۰/۳	۰/۲	-/۳	-/۲	-/۲
آمریکای شمالی	۱/۹	۲/۴	۲/۴	۲/۲	۳/۰
ایالات متحده آمریکا	۱/۹	۲/۴	۲/۴	۲/۲	۳/۰
اروپای غربی	۰/۵	۰/۵	-/۵	-/۳	-/۴
EEC (۳)	۰/۵	-/۵	-/۵	-/۳	-/۳
اروپای شرقی	-	-	-	-	-
شوروی	-	۰/۱	-/۱	-	-
اقیانوسیه	۰/۴	-/۴	-/۳	-/۳	-/۵
استرالیا	۰/۴	-/۴	-/۳	-/۳	-/۵
جهان	۱۱/۲	۱۲/۱	۱۲/۱	۱۰/۷	۱۳/۷
کشورهای در حال توسعه	۸/۴	۸/۷	۸/۹	۷/۸	۹/۹
کشورهای توسعه یافته	۲/۹	۳/۴	۳/۳	۲/۹	۳/۸

(۱). معادل برنج پوست گرفته شده

(۲). شامل منطقه تایوان نیز میشود.

(۳). شامل صادرات در بین ۱۲ عضو EEC نمیشود.

مأخذ:

FAO, Food Outlook, Statistical Supplement, 1989, June 1990, p.24.

موردنظر رسیده است (۹/۳ میلیون تن). به این ترتیب، روند صادرات در آسیا با نرخ رشد ۱/۹ درصد در سال در مجموع صعودی بوده است.

در خلال دوره مذکور صادرات برنج در آفریقا، از ۱/۰ میلیون تن تجاوز ننموده است. این میزان صادرات نیز تنها به کشور مصر اختصاص داشته است. در آمریکای مرکزی نیز وضع صادرات بهمین منوال بوده است. صادرات آمریکای جنوبی نیز در طول

میزان صادرات آن از ۴۰۰ هزار تن در سال ۱۹۷۹ به حداکثر ۶۰۰ هزار تن در سال ۱۹۸۲ و حداقل ۳۰۰ هزار تن در سالهای ۱۹۸۰، ۱۹۸۳، ۱۹۸۷ و ۱۹۸۸ تغییر یافته است.

در آسیا، کشور تایلند عمده‌ترین صادرکننده برنج بوده و در طی دوره مورد بررسی سالانه بطور متوسط حدود ۴ میلیون تن صادرات داشته است. این میزان کمی بیش از ۵۰ درصد متوسط صادرات جهانی

طی سالهای ۸۹-۱۹۷۹، حدود ۷۰ درصد از صادرات جهانی برنج توسط گروه کشورهای در حال توسعه صورت گرفته است.

برنج در طول دوره بوده است (متوسط جهانی برای دوره ۸۹-۱۹۷۹، ۷/۹ میلیون تن می‌باشد). بطور کلی، در طی دوره صادرات برنج تایلند، ۱۱۴/۳ درصد و سالانه بطور متوسط ۷/۹ درصد رشد داشته است (از ۲/۸ میلیون تن در ابتدای دوره به ۶ میلیون تن در آخر دوره افزایش یافته است). به این ترتیب روند صادرات برنج در این کشور کاملاً صعودی بوده و دارای نوسان قابل ملاحظه‌ای نیز نبوده است. چین و پاکستان نیز از جمله صادرکنندگان عمده برنج در آسیا و در جهان تلقی می‌گردند و روند صادرات در آنها تقریباً مشابه یکدیگر بوده و در طول دوره، این روند تا حدودی نزولی گردیده است. در چین، صادرات از ۱/۵ میلیون تن در سال ۱۹۷۹ به ۰/۴ میلیون

سالهای موردنظر همواره بین ۵۰۰ و ۶۰۰ هزار تن در نوسان بوده و کشورهای گویان و اروگوئه (سویژه اروگوئه) از جمله صادرکنندگان عمده در این منطقه محسوب می‌گردند ضمن اینکه حداکثر مقدار صادرات برنج در اروگوئه، از ۳۰۰ هزار تن تجاوز ننموده است. در آمریکای شمالی، ایالات متحده آمریکا تنها کشور صادرکننده برنج بوده که میزان صادرات آن در طول دوره بین حداقل ۱/۹ میلیون تن (در سال ۱۹۸۵) و حداکثر ۳ میلیون تن (در سالهای ۱۹۸۰، ۱۹۸۱ و ۱۹۸۹) در نوسان بوده است. میزان صادرات برنج جامعه اقتصادی اروپا (EEC) به خارج از جامعه نیز حداکثر به ۵۰۰ هزار تن محدود بوده است. استرالیا تنها صادرکننده برنج در اقیانوسیه بوده که

تن در سال ۱۹۸۹ و در پاکستان، از ۱/۴ میلیون تن در ابتدای دوره به ۰/۸ میلیون تن در پایان دوره کاهش یافته است. پس از چین و پاکستان، کشور هند در زمره صادرکنندگان عمده محسوب می‌گردد. میزان صادرات در آن بین حداقل ۰/۲ میلیون تن و حداکثر یک میلیون تن در نوسان بوده است. سایر صادرکنندگان عمده در آسیا، کشورهای نظیر کره شمالی، ویتنام، میانمار (برمه) و فیلیپین گزارش گردیده‌اند.

میزان صادرات برنج در جهان، در سال ۱۹۹۰ به ۱۱/۴ میلیون تن رسید. از این میزان ۸/۲ میلیون تن به گروه کشورهای در حال توسعه و ۳/۲ میلیون تن به گروه کشورهای توسعه یافته تعلق داشته است. میزان صادرات آسیا در سال مزبور به ۷/۵ میلیون تن^۱ بالغ گردیده است.

واردات برنج طی سالهای ۱۹۷۹-۸۹:

آمار واردات برنج طی سالهای ۱۹۷۹-۸۹ در جدول (۲) ملاحظه می‌شود. طبق ارقام این جدول، مقدار واردات در جهان از ۱۱/۷ میلیون تن در سال ۱۹۷۹ به ۱۳/۵ میلیون تن در سال ۱۹۸۹ افزایش یافته است. این افزایش که در طی دوره بمیزان ۱۵/۴ درصد بوده، سالانه بطور متوسط با نرخ ۱/۴ درصد صورت گرفته است. روند مذکور

با این نرخ، یک روند ملایم صعودی محسوب می‌شود که متوسط مقدار واردات در آن بالغ بر ۱۱/۷ میلیون تن بوده است. در روند مزبور، دو تغییر قابل ملاحظه مشاهده می‌گردد: یکی، مربوط به سال ۱۹۸۱ می‌باشد که در این سال واردات نسبت به سال قبل از آن ۹/۵ درصد رشد داشته و تغییر دوم، مربوط به رشد واردات در سال ۱۹۸۹ و با نرخ ۲۶/۲ درصد می‌باشد، که نرخ رشد اخیر در طول دوره ۱۹۷۹-۸۹ بیسابقه تلقی می‌گردد.

طی دوره موردنظر، قسمت عمده واردات توسط گروه کشورهای در حال توسعه - گروهی که در زمینه صادرات، تولید و مصرف نیز عمده بوده‌اند - صورت گرفته است. این گروه بطور متوسط سالانه ۸۲/۱ درصد از کل واردات جهانی را به خود اختصاص داده است. به این ترتیب، روند واردات توسط گروه کشورهای در حال توسعه شبیه روند واردات برنج در کل جهان می‌باشد. تنها تفاوت بین این دو روند مربوط به نرخ رشد تغییرات در هر سال نسبت به سال قبل است. بطور کلی، میزان واردات برنج در گروه کشورهای در حال توسعه از ۹/۸ میلیون تن در سال ۱۹۷۹ به ۱۱/۴ میلیون تن در سال ۱۹۸۹ افزایش یافته است. این افزایش بطور متوسط سالانه با نرخ ۱/۵ درصد صورت گرفته که به این ترتیب، روند

(1). *Food Outlook*, No. 12, 1991, p.37.

جدول (۲): مقدار واردات برنج در کشورها و مناطق مختلف جهان، طی سالهای ۸۹-۱۹۷۹

واحد: میلیون تن

سال	۱۹۷۹	۱۹۸۰	۱۹۸۱	۱۹۸۲	۱۹۸۳	۱۹۸۴
مناطق و کشورهای عمده						
آسیا	۶/۱	۶/۳	۶/۶	۴/۹	۵/۴	۶/۲
بنگلادش	-/۵	-/۱	-/۱	-/۴	-/۱	-/۶
هندوکش	۰/۳	۰/۳	-/۴	-/۳	۰/۴	۰/۴
اندونزی	۱/۹	۲/۰	-/۵	-/۳	۱/۲	-/۴
جمهوری اسلامی ایران	۰/۴	-/۴	-/۶	-/۴	-/۷	-/۷
عراق	۰/۳	-/۳	-/۳	-/۴	-/۴	-/۵
کره جنوبی	۰/۲	۰/۸	۲/۳	-/۳	-/۲	-
مالزی	۰/۲	-/۲	-/۳	۰/۴	-/۴	-/۴
عربستان سعودی	-/۳	-/۴	-/۵	-/۵	-/۵	-/۶
سريلانكا	۰/۲	-/۲	-/۲	۰/۲	-/۱	-
آفریقا	۲/۴	۲/۳	۲/۸	۳/۱	۳/۰	۲/۹
ساحل عاج	-/۲	-/۲	-/۳	۰/۴	-/۴	-/۳
ماداگاسکار	۰/۲	-/۱	-/۲	-/۴	-/۲	۰/۱
نیجریه	۰/۶	۰/۴	۰/۷	۰/۵	۰/۵	-/۴
سنگال	-/۴	-/۳	-/۳	۰/۴	-/۳	-/۴
آمریکای مرکزی	۰/۴	-/۶	۰/۵	۰/۴	۰/۴	-/۶
آمریکای جنوبی	۱/۰	۰/۵	۰/۳	۰/۲	۰/۵	۰/۱
پیرو	۰/۲	-/۲	-/۱	۰/۱	۰/۱	-/۱
آمریکای شمالی	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۱
اروپای غربی (۱)	۰/۷	-/۷	-/۷	-/۹	-/۹	-/۸
اروپای شرقی (بجز شوروی)	۰/۳	۰/۲	۰/۳	۰/۳	۰/۳	۰/۳
شوروی	۰/۶	۰/۷	۱/۳	۰/۹	۰/۳	-/۲
اقیانوسیه	-/۱	۰/۲	۰/۱	۰/۲	۰/۲	۰/۲
جهان	۱۱/۷	۱۱/۶	۱۲/۷	۱۰/۹	۱۱/۰	۱۱/۴
کشورهای در حال توسعه	۹/۸	۹/۶	۱۰/۰	۸/۴	۹/۲	۹/۵
کشورهای توسعه یافته	۱/۹	۱/۹	۲/۷	۲/۴	۱/۸	۱/۹

◁

سال	۱۹۸۵	۱۹۸۶	۱۹۸۷	۱۹۸۸	۱۹۸۹
آسیا	۵/۱	۴/۷	۵/۸	۵/۴	۴/۴
بنگلادش	۰/۳	-/۱	-/۷	-/۱	-/۳
هند کنگ	۰/۴	-/۴	-/۳	۰/۴	۰/۳
اندونزی	-	-	-/۱	-	-/۲
جمهوری اسلامی ایران	۰/۶	-/۵	-/۸	۰/۶	-/۸
عراق	۰/۵	-/۵	-/۲	۰/۶	-/۷
کره جنوبی	-	-	-	-	-
مالزی	۰/۴	-/۲	-/۲	۰/۳	-/۳
عربستان سعودی	۰/۵	-/۶	-/۵	۰/۴	-/۶
سريلانكا	۰/۲	-/۲	-/۱	۰/۲	۰/۲
آفريقا	۳/۱	۳/۱	۳/۲	۲/۵	۳/۰
ساحل عاج	۰/۳	-/۴	-/۵	۰/۲	۰/۴
ماداگاسکار	۰/۱	۰/۲	-/۱	-	۰/۱
نیجریه	۰/۴	۰/۳	-/۴	۰/۲	-/۱
سنگال	۰/۳	-/۴	-/۳	۰/۳	-/۳
آمریکای مرکزی	۰/۷	-/۵	-/۵	-/۴	۰/۷
آمریکای جنوبی	۰/۴	۱/۶	-/۴	۰/۵	-/۴
پرو	-	-/۲	-/۲	۰/۲	۰/۱
آمریکای شمالی	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۳	-/۳
اروپای غربی (۱)	۱/۱	۰/۹	-/۸	۰/۷	۰/۸
اروپای شرقی (بجز شوروی)	۰/۳	۰/۲	-/۲	۰/۲	۰/۲
شوروی	۰/۱	-/۴	-/۵	۰/۵	۰/۴
اقیانوسیه	۰/۲	-/۳	-/۲	۰/۲	۰/۲
جهان	۱۱/۱	۱۱/۸	۱۱/۹	۱۰/۷	۱۳/۵
کشورهای در حال توسعه	۹/۲	۹/۸	۹/۸	۸/۷	۱۱/۴
کشورهای توسعه یافته	۱/۹	۲/۰	۲/۰	۲/۰	۲/۱

(۱). شامل واردات در بین ۱۲ عضو EEC نمیشود.

مأخذ:

Food Outlook, Statistical Supplement 1989, June 1990, p.24.

در طی دوره ۸۹-۱۹۷۹ و در بین مناطق مختلف جهان، آسیا همواره چیزی حدود ۷۰ درصد از صادرات جهانی برنج را به خود اختصاص داده است.

حدود ۲ درصد رشد یافته که این رشد، باعث یک رشد کلی در طی دوره و بمیزان ۲۱/۳ درصد بوده است. طی دوره مذکور واردات برنج در آفریقا، ۲۵ درصد و سالانه بطور متوسط ۲/۳ درصد رشد یافته است. این منطقه که در طی دوره حدود ۰/۱ میلیون تن صادرات برنج داشته، در زمینه واردات رقمی حدود ۳ میلیون تن را بخود اختصاص داده است. بطور کلی، واردات در آفریقا از ۲/۴ میلیون تن در سال ۱۹۷۹ به ۳/۲ میلیون تن در سال ۱۹۸۷ افزایش و سپس به ۳ میلیون تن در سال ۱۹۸۹ کاهش یافته است. به این ترتیب، آفریقا در بین مناطق مختلف جهان، دومین منطقه واردکننده عمده (پس از آسیا) محسوب میگردد. ساحل عاج، ماداگاسکار، نیجریه و سنگال از جمله کشورهایی بوده اند که در طی دوره از واردکنندگان عمده در منطقه آفریقا بحساب آمده اند.

در آمریکای مرکزی میزان واردات از ۰/۴ میلیون تن در اول دوره به حداکثر ۰/۷ میلیون تن در سال ۱۹۸۵ افزایش یافته و سپس در سال ۱۹۸۸ مجدداً به ۰/۴ میلیون تن کاهش یافته است، ضمن اینکه در سال پایانی دوره، مجدداً میزان واردات برنج در این منطقه به همان ۰/۷ میلیون تن ارتقاء

مزبور در مقایسه با روند واردات برنج در کل جهان، بمیزان ۰/۱ واحد سریعتر افزایش یافته است.

طی دوره ۸۹-۱۹۷۹ واردات برنج در گروه کشورهای توسعه یافته، دارای روندی کاملاً متفاوت با روند جهانی و روند گروه کشورهای در حال توسعه بوده است. در این گروه، میزان واردات ابتدا از ۱/۹ میلیون تن در سال ۱۹۷۹ به ۲/۷ میلیون تن در سال ۱۹۸۱ افزایش یافته و سپس طی سالهای ۸۳-۱۹۸۲، تا مرز ۱/۸ میلیون تن تقلیل داشته است. طی سالهای ۸۹-۱۹۸۳، میزان واردات این گروه در حدود ۲ میلیون تن ثابت باقی مانده است.

در بین مناطق مختلف جهان - همچون مورد صادرات - آسیا همواره در طی دوره بیشترین سهم را از واردات جهانی برنج داشته است (حدود ۵۵ درصد). به این ترتیب، این منطقه به لحاظ واردات نیز عمده ترین منطقه محسوب میگردد. میزان واردات برنج در این منطقه از ۶/۱ میلیون تن در سال ۱۹۷۹، ابتدا پس از چند نوسان، در سال ۱۹۸۸ به ۵/۴ میلیون تن کاهش و سپس با یک نرخ رشد ۳۷ درصد در سال ۱۹۸۹ به ۷/۴ میلیون تن افزایش یافته است. بطور کلی، واردات آسیا سالانه بطور متوسط

یافت. واردات آمریکای جنوبی در طول دوره بین حداقل ۱/۱ میلیون تن (۱۹۸۴) و حداکثر ۱/۶ میلیون تن (۱۹۸۶) در نوسان بوده است. در این منطقه، پرو با حداکثر ۲۰۰ هزار تن در برخی از سالهای دوره، عمده ترین وارد کننده تلقی گردیده است. امریکای شمالی، طی سالهای ۸۳-۱۹۷۹ سالانه ۱۰۰ هزار تن واردات برنج داشته ضمن اینکه از سال ۱۹۸۴ به بعد، واردات مزبور از ۲۰۰ هزار تن به حداکثر ۳۰۰ هزار تن در آخر دوره رسیده است. اروپای غربی (شامل EEC)، در طول دوره، سومین وارد کننده پس از آسیا و آفریقا محسوب گردیده است. این منطقه در سال ۱۹۸۵ حداکثر واردات را داشته (۱/۱ میلیون تن) در حالی که در طی دوره، واردات این منطقه از رشد چندانی برخوردار نبوده است. طی سالهای ۸۵-۱۹۷۹ واردات اروپای شرقی سالانه ۳۰۰ هزار تن گزارش گردیده که در طی سالهای بعد، این میزان به ۲۰۰ هزار تن کاهش یافته است. در شوری سابق نیز واردات برنج در اواخر دوره با کاهش مواجه گردیده است. البته در طول دوره، واردات مزبور دچار نوسانات چندی گردیده که بین حداقل ۱۰۰ هزار تن و حداکثر ۱/۳ میلیون تن متغیر بوده است. در اقیانوسیه واردات برنج تا حدودی در اواخر دوره نسبت به اوایل دوره افزایش یافته است (از ۱۰۰ هزار تن به ۳۰۰ هزار تن در سال ۱۹۸۶ و ۲۰۰ هزار تن طی ۳ سال آخر دوره

رسیده است).

در آسیا، کشورهای بنگلادش، هنگ کنگ، اندونزی، جمهوری اسلامی ایران، عراق، کره جنوبی، مالزی، عربستان سعودی و سریلانکا جزء وارد کنندگان عمده برنج محسوب گردیده اند. در بین این کشورها، جمهوری اسلامی ایران، عراق و عربستان سعودی به ترتیب جزء سه کشور عمده اول وارد کننده محسوب میگردند. جمهوری اسلامی ایران در طول دوره، بطور متوسط سالانه ۶۰۰ هزار تن واردات برنج داشته ضمن اینکه این رقم در مورد دو کشور بعدی ۵۰۰ هزار تن بوده است.

در آسیا، ژاپن به لحاظ تجارت برنج دارای وضعیت کاملاً متفاوتی با دیگر کشورهای این منطقه می باشد. در کل، سیاست برنج در ژاپن اخیراً وارد مرحله تازه ای شده است و عده ای از سیاستمداران ژاپنی در مورد واردات برخی از انواع غلات از جمله برنج و حبوبات نظرات جدیدی ارائه داده اند، در حالیکه در گذشته، حتی پیشنهاد آزادسازی واردات برنج، یک «مسأله ممنوعه» تلقی میگردید.

در ژاپن، بطور کلی حمایت از تولید داخلی برنج به مفهوم حفظ امنیت ملی و فرهنگ ژاپنی تلقی میگردد که دلایل عدیده ای در این زمینه وجود دارد، از جمله اینکه:

۱ - برنج مهمترین ماده غذایی مردم ژاپن بشمار میرود و لذا حمایت از تولید

میزان واردات برنج در جهان از ۱۱/۷ میلیون تن در سال ۱۹۷۹ به ۱۳/۵ میلیون تن در سال ۱۹۸۹ افزایش یافته است.

داخلی این محصول برای این کشور از اولویت خاصی برخوردار است.

۲ - یکی از عوامل حفظ تعادل محیط زیست در مناطق روستائی، مزارع برنج می‌باشند و چنانچه این مزارع به دلیل واردات متروک شوند، محیط زیست به شدت دگرگون خواهد شد.

۳ - برنج مهمترین سمبل فرهنگ ژاپن است.

بنابه دلایل فوق‌الذکر، واردات برنج در ژاپن، بطور کلی آن جو آزاد سایر غلات را ندارد. از طرف دیگر، تحریم کامل واردات برنج از سوی ژاپن، تسخالی از قوانین «گات»^۱ می‌باشد. تاکنون نیز مذاکرات چندینی بین ژاپن و مقامات گات بعمل آمده است. در چنین شرایطی، برخی از سیاستمداران حزب لیبرال دمکرات از ایجاد تغییراتی در سیاست برنج صحبت می‌نمایند. اخیراً، کاندیدای منفرد نخست‌وزیری ژاپن اعلام نموده که آزادسازی واردات برنج هیچگونه تهدیدی برای تولید داخلی برنج بشمار نمی‌آید، بلکه دشمن اصلی همانا کاهش روزافزون تقاضا برای برنج می‌باشد و یکی از دلایل عمده آن عدم رقابت است.

وی همچنین معتقد است که صرفاً حمایت دولت از کشاورزان کسافی نیست و چنانچه واردات برنج آزاد گردد، زارعین ژاپنی می‌توانند با تولید برنج مرغوبتر، در بازار رقابت نمایند.

از سوی دیگر، گروهی از اقتصاددانان و کارشناسان ژاپن اخیراً تحقیقاتی را در زمینه واردات برنج توسط این کشور انجام داده و به این نتیجه رسیده‌اند که به نفع کشاورزان ژاپنی است که مکانیزم منظمی برای آزادسازی بازار برنج ژاپن بوجود آید و این امر در مذاکرات «گات» مدنظر قرار گیرد. خلاصه پیشنهادات گروه محققین و کارشناسان مزبور بشرح ذیل می‌باشد:

(۱). آژانس مواد غذایی ژاپن در سال ۱۹۹۲ مقدار ۲۰۰ هزار تن برنج از خارج وارد نماید و این سهمیه تا سال ۱۹۹۷ به میزان سالیانه ۱۰ درصد افزایش یابد.

(۲). در پایان سال ۱۹۹۷، سهمیه واردات ملغی گردیده و مشمول تعرفه‌ای معادل ۲۰۰ درصد شود و سپس تعرفه مورد بحث تا ده سال آینده به میزان سالیانه ۱۰ درصد تنزل یابد.

(1). General Agreement on Tariffs and Trade GATT

موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت

این مکانیزم مرحله‌ای، موجب خواهد شد که از ایجاد شوک ناگهانی به تولید کنندگان ژاپنی جلوگیری شود و نه تنها منافع مصرف کنندگان حفظ گردد، بلکه باعث ایجاد انگیزه برای تثبیت توازن ساختاری و احیای کشاورزی در رقابت‌های بین‌المللی بشود.

البته پیشنهادات دیگری احتمالاً ارائه شده و خواهد شد، ولی محور اساسی کلیه

حال توسعه و ۱۹/۸ درصد به گروه کشورهای توسعه‌یافته اختصاص یافته است. واردات آسیا در سال مزبور به ۴/۷ میلیون تن بالغ گردیده است.^۲

پیش‌بینی صادرات و واردات جهانی برنج، برای دوره ۲۰۰۰-۱۹۹۱:

برطبق پیش‌بینی، کل صادرات برنج در جهان، طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱،

طی سالهای ۸۹-۱۹۷۹، گروه کشورهای در حال توسعه، بطور متوسط سالانه ۸۲/۱ درصد از کل واردات جهانی برنج را به خود اختصاص داده‌اند.

این پیشنهادات آزادسازی واردات برنج در ژاپن می‌باشد که می‌بایستی این امر طبق ضوابط مشخص صورت پذیرد.^۱

مطابق پیش‌بینی بانک جهانی، ژاپن در سال‌های ۱۹۹۵ و ۲۰۰۰، به ترتیب ۹۰ و ۱۰۳ هزار تن واردات برنج خواهد داشت.^۲

میزان واردات برنج در جهان، در سال ۱۹۹۰ به ۱۱/۱ میلیون تن رسید. از این میزان ۸۰/۲ درصد به گروه کشورهای در

سالانه بطور متوسط ۴/۵ درصد رشد خواهد داشت^۳ و این در حالیست که نرخ مزبور برای دوره‌های ۸۶-۱۹۶۱ و ۸۶-۱۹۷۰، به ترتیب ۲/۶ درصد و ۲/۱ درصد گزارش گردیده است. به این ترتیب، نرخ رشد صادرات برنج طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱ حدود ۲ برابر نرخ رشد در دوره ۸۶-۱۹۷۰ خواهد بود. مطابق این نرخ، میزان صادرات ناخالص این محصول از حدود ۱۴/۷ میلیون

(۱). بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مجله تازه‌های اقتصاد، سال دوم، شماره ۱۳. دی ماه ۱۳۶۹، ص ۵۳.

(2). World Bank, *Price Prospects for Major Primary Commodities, 1988- 2000* (Washington, D.C.: World Bank Pub., 1989), p.144

(3). *Food Outlook*, No. 12. 1991, p. 35.

(4). World Bank, *Price Prospects for Major Primary Commodities, 1988- 2000* (Washington, D.C.: World Bank pub. 1989), p. 143.

تن در سال ۱۹۹۰ به حدود ۱۷/۹ میلیون تن در سال ۱۹۹۵ و ۲۲/۱ میلیون تن در سال ۲۰۰۰ افزایش خواهد یافت. در این صورت، مطابق پیش‌بینی بانک جهانی میزان صادرات در سال ۲۰۰۰ نزدیک به ۲ برابر میزان آن در سال ۱۹۸۷ (۱۲/۴ میلیون تن) خواهد بود. به عبارت دیگر صادرات برنج در جهان، طی این مدت ۷۸/۲ درصد رشد خواهد داشت.

نرخ رشد ارائه شده برای کل جهان (۴/۵ درصد در سال)، عمدتاً ناشی از نرخ رشد صادرات برنج در کشورهای صنعتی خواهد بود. برای این گروه از کشورها، چنین پیش‌بینی گردیده که طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱ صادرات، سالانه بطور متوسط ۹/۷ درصد، رشد خواهد یافت^۱ که این نرخ حدود ۳/۷ برابر نرخ رشد در گروه کشورهای در حال توسعه (۲/۶ درصد در سال) می‌باشد. گروه مزبور، طی دوره‌های ۱۹۶۱-۸۶ و ۱۹۷۰-۸۶، به ترتیب شامل ۰/۹ درصد و ۳/۸- درصد رشد گردیده است. البته بایستی توجه داشت که نرخ رشد سالانه ۹/۷ درصد برای کشورهای صنعتی چندان واقع‌بینانه به نظر نمی‌آید، چرا که این قبیل کشورها اهمیت زیادی به برنج - که در مقایسه با گندم از اهمیت استراتژیکی چندان بر خوردار نیست - نمی‌دهند. در ایالات متحده آمریکا که

یکی از صادرکنندگان عمده برنج در جهان بشمار میرود، در بعضی از سالها، جهت افزایش تولید گندم و غلات دامی، به ناچار برنامه تحدید تولید برنج را بمرحله اجرا درآورده‌اند. بطورکلی، میزان صادرات در گروه کشورهای صنعتی از حدود ۲/۵ میلیون تن در سال ۱۹۸۷ به حدود ۸/۲ میلیون تن در سال ۲۰۰۰ خواهد رسید.

صادرات برنج در گروه کشورهای در حال توسعه، طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۸۸ سالانه بطور متوسط تنها ۲/۶ درصد رشد خواهد یافت^۲ (۴۰/۲ درصد طی دوره)، با این توضیح که این گروه طی دوره‌های قبل، در مقایسه با گروه کشورهای توسعه‌یافته سرمایه‌داری دارای نرخ رشد بیشتری بوده‌اند (سالانه ۳ درصد طی دوره ۸۶-۱۹۶۱ و ۴ درصد طی ۸۶-۱۹۷۰). گروه مزبور که در سال ۱۹۸۷ بیش از ۷۸ درصد از صادرات جهانی برنج را به خود اختصاص داده است، در سال ۱۹۹۵ حدود ۱۲ میلیون تن و بالاخره در سال ۲۰۰۰ حدود ۱۳/۶ میلیون تن صادرات خواهد داشت (به ترتیب ۶۷ و ۶۱/۵ درصد از کل صادرات جهانی برنج). به این ترتیب ملاحظه می‌شود که طی سالهای آتی، سهم گروه کشورهای در حال توسعه از کل صادرات جهانی برنج تقلیل خواهد یافت.

(1). *Ibid.*

(2). *Ibid.*

طی سالهای ۸۹-۱۹۷۹، در آسیا، کشور نایلدن عمده‌ترین صادرکننده برنج بوده و سالانه بطور متوسط حدود ۴ میلیون تن صادرات داشته است.

۲۰۰۰-۱۹۹۱، ۱/۴ برابر نرخ رشد در دوره‌های مزبور خواهد بود. مطابق این نرخ، میزان واردات ناخالص این محصول از حدود ۱۴/۷ میلیون تن در سال ۱۹۹۰ به حدود ۱۷/۹ میلیون تن در سال ۱۹۹۵ و ۲۲/۱ میلیون تن در سال ۲۰۰۰ افزایش خواهد یافت. در این صورت، مطابق پیش‌بینی مذکور میزان واردات در سال ۲۰۰۰ نزدیک به ۲ برابر میزان آن در سال ۱۹۸۷ (۱۲/۴ میلیون تن) خواهد بود. به عبارت دیگر، واردات برنج در جهان طی این مدت ۷۸/۲ درصد رشد خواهد داشت.

نرخ رشد ارائه شده برای کل جهان (۳/۵ درصد در سال)، عمدتاً ناشی از نرخ رشد واردات برنج در کشورهای در حال توسعه خواهد بود. برای این گروه از کشورها، چنین پیش‌بینی گردیده که طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱ واردات، سالانه بطور متوسط ۵/۲ درصد رشد خواهد یافت که این نرخ حدود ۳ برابر نرخ رشد در گروه کشورهای صنعتی (۱/۸ درصد در سال) می‌باشد. گروه مزبور، طی دوره‌های ۸۶-۱۹۶۱ و ۸۶-۱۹۷۰ به ترتیب دارای ۲/۳ درصد و ۱/۹ درصد رشد بوده‌اند. بطور کلی، میزان

گروه کشورهای سوسیالیستی (عمدتاً شوروی سابق)، طی سالهای ۷۱-۱۹۶۹ بطور متوسط سالانه ۱۰۰ هزار تن صادرات برنج داشته‌اند که از این میزان ۹۷ هزار تن آن به شوروی سابق تعلق گرفته است. طبق ارقام پیش‌بینی شده برای این گروه، میزان صادرات شوروی سابق که طی دوره‌های ۸۶-۱۹۶۱ و ۸۶-۱۹۷۰ به ترتیب سالانه بطور متوسط ۱۱/۵ و ۵/۸ درصد رشد داشته، طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱ سالانه ۳/۱ درصد رشد خواهد یافت. این نرخ در مقایسه با نرخ رشد در گروه کشورهای در حال توسعه بمراتب بیشتر می‌باشد. بهر حال، میزان صادرات در شوروی سابق از ۱۹۰ هزار تن در سال ۱۹۸۷ به ۲۴۷ هزار تن در سال ۱۹۹۵ و ۲۸۲ هزار تن در سال ۲۰۰۰ افزایش خواهد یافت.^۱

کل واردات برنج در جهان، طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱ سالانه بطور متوسط ۳/۵ درصد رشد خواهد یافت^۲ و این در حالیست که نرخ مزبور برای دوره‌های ۸۶-۱۹۶۱ و ۸۶-۱۹۷۰، هر کدام ۲/۵ درصد گزارش گردیده است. به این ترتیب، نرخ رشد واردات برنج در جهان طی سالهای

(1). *Ibid*

(2). *Ibid*, p. 144.

واردات برنج در گمرک کشورهای درحال توسعه، از حدود ۱۰/۹ میلیون تن در سال ۱۹۸۸ به حدود ۱۵/۱ میلیون تن در سال ۱۹۹۵ و به حدود ۱۸/۸ میلیون تن در سال ۲۰۰۰ افزایش خواهد یافت.

طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱ واردات برنج در گروه کشورهای صنعتی، سالانه بطور متوسط تنها ۱/۸ درصد رشد خواهد یافت (۲۵/۵ درصد طی دوره). توضیح این نکته در اینجا لازم است که این گروه طی دوره‌های قبل، در مقایسه با گروه کشورهای درحال توسعه دارای نرخ رشد بیشتری بوده‌اند (سالانه ۳ درصد طی دوره ۸۶-۱۹۶۱ و ۵/۳ درصد طی دوره ۸۶-۱۹۷۰) و گروه کشورهای درحال توسعه در سال ۱۹۸۷ بیش از ۷۸/۳ درصد از واردات جهانی برنج را به خود اختصاص داده‌اند. در سال‌های ۱۹۹۵ و ۲۰۰۰ این سهم به ترتیب به ۸۴/۵ و ۸۵ درصد تغییر خواهد یافت. به این ترتیب ملاحظه می‌شود که طی سالهای آتی، سهم گروه مزبور از کل واردات جهانی برنج افزایش خواهد یافت.

گروه کشورهای سوسیالیستی (شامل اروپای شرقی و شوروی سابق)، طی سالهای ۷۱-۱۹۶۹ بطور متوسط سالانه ۵۶۱ هزار تن واردات برنج داشته‌اند که از این میزان ۳۱۲ هزار تن به شوروی سابق تعلق گرفته است (۵۵/۶ درصد). پیش‌بینی شده که میزان واردات برنج در کشور مذکور، طی

سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱ سالانه بطور متوسط ۶/۴ درصد رشد خواهد یافت. این رشد واردات این کشور را از ۳۷۲ هزار تن در سال ۱۹۸۷ به ۸۲۹ هزار تن در سال ۲۰۰۰ افزایش خواهد داد. واردات برنج در اروپای شرقی نیز سالانه بطور متوسط ۱/۶ درصد رشد خواهد یافت (از ۳۳۴ هزار تن در سال ۱۹۸۷ به ۴۱۲ هزار تن در سال ۲۰۰۰ خواهد رسید).

در منطقه آسیا، کشورهای بیشترین نرخ رشد واردات برنج را خواهد داشت (سالانه بطور متوسط ۱۵/۶ درصد طی دوره ۲۰۰۰-۱۹۸۸) و این در حالیست که متوسط نرخ رشد واردات در کل منطقه، سالانه ۶ درصد خواهد بود. به این ترتیب، هند در سال ۲۰۰۰ وارداتی بمیزان ۴۸۴ هزار تن خواهد داشت که در مقایسه با میزان واردات در سال ۱۹۹۰، ۱۲۸/۳ درصد افزایش نشان می‌دهد. پس از هند، بنگلادش بیشترین نرخ رشد را در واردات خواهد داشت (۶ درصد در سال). این کشور در سال ۲۰۰۰، ۶۶۶ هزار تن برنج وارد خواهد کرد که در بین کشورهای آسیائی، بیشترین رقم محسوب می‌شود. توضیح این نکته در اینجا ضرورت دارد که واردات برنج در بنگلادش طی دوره‌های قبلی یا دارای رشد منفی بوده و یا اینکه از رشد ناچیزی برخوردار گردیده است. چین به لحاظ رشد واردات طی دوره ۲۰۰۰-۱۹۹۱، مقام سوم را کسب خواهد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مركز جامع علوم انسانی

قیمت‌های صادراتی برنج تایلندی درجه دو، از ۳۳۰ دلار در هر تن فوب بانکوک در سال ۱۹۷۸/۷۹ به ۲۸۴ دلار در سال ۱۹۸۸/۸۹، کاهش یافته است.

نمود (بطور متوسط سالانه ۳/۶ درصد). این نرخ در مقایسه با نرخ رشد طی دوره ۸۶-۱۹۷۰ (۱۸/۵ درصد در سال) بسیار پائین می‌باشد. اندونزی نیز طی دوره ۲۰۰۰-۱۹۹۱ سالانه بطور متوسط ۰/۲ درصد در زمینه واردات برنج رشد خواهد داشت.

ذخائر جهانی برنج طی سالهای ۸۹-۱۹۸۸: در سال ۱۹۸۸، هم در کشورهای صادرکننده و هم در کشورهای واردکننده برنج، حجم ذخائر محصول یادشده جهت

عمدتاً ناشی از بالا رفتن حجم ذخائر در هند و باندنبال افزایش محصول در سال ۱۹۸۸ بوده است. ذخائر برنج در اکثر کشورهای وارکننده این محصول دچار کاهش گردید و این در حالیست که کاهش مزبور در کشورهای عمده صادرکننده، بدلیل انجام تعهدات قبلی خود، بمراتب بیشتر بوده است. بطور کلی، علی‌رغم افزایش حجم ذخائر برنج در جهان، نسبت ذخائر به مصرف در حد ۱۳ درصد قرار گرفته که نسبت به ارقام مشابه طی سالهای ۸۸-۱۹۷۸، پائین‌تر می‌باشد، (جدول ۳).

در آسیا، کشورهای بنگلادش، هنگ کنگ، اندونزی، جمهوری اسلامی ایران، عراق، کره جنوبی، مالزی، عربستان سعودی و سریلانکا جزء واردکنندگان عمده برنج محسوب گردیده‌اند.

قیمت:

برنج‌های مختلف، دارای قیمت‌های متفاوتی می‌باشند. مسلماً برنج هرچه مرغوب‌تر باشد، دارای قیمت بیشتری خواهد بود. البته در هر کشوری، خصوصیات خاصی از برنج مورد توجه می‌باشد، امکان دارد برنجی که در یک کشور طرفدار دارد، در کشور دیگری مورد قبول واقع نگردد.

تأمین مصرف داخلی شدیداً کاهش یافت. در پایان آخرین سه ماهه سال مذکور، حجم جهانی ذخائر برنج ۴۲ میلیون تن گزارش گردیده است^۱. این مقدار در مقایسه با سال ۱۹۸۷، بمیزان ۱۰ میلیون تن (۱۹/۲ درصد) کمتر می‌باشد. میزان کاهش ذخائر، بویژه در کشورهای چین، هند، تایلند و ایالات متحده امریکا، قابل توجه بوده است. حجم ذخائر جهانی برنج از ۴۲ میلیون تن در سال ۱۹۸۸ به ۴۳ میلیون تن در سال ۱۹۸۹ افزایش یافت. افزایش مذکور،

(1). F.A.O., *Commodity Review and Outlook, 1989- 90* (Rome: FAO pub., 1990), p.51.

جدول (۳): میزان ذخائر برنج در جهان و در گروههای اقتصادی، طی سالهای ۸۹-۱۹۸۴

واحد: میلیون تن

(۱)	متوسط سالهای			سال	جهان و گروههای اقتصادی
	۱۹۸۹	۱۹۸۸	۱۹۸۷		
	۴۳	۴۲	۵۲	۵۴	جهان
	۴۰	۳۹	۴۸	۵۱	کشورهای در حال توسعه
	۳	۳	۴	۳	کشورهای توسعه یافته

(۱). تخمین

مأخذ: F.A.O., *Commodity Review and Outlook, 1989-90* (Rome: FAO pub., 1990), p.51.

هر تن به قیمت برنج مذکور اضافه گردیده است (بطور متوسط سالانه ۲۰/۲ درصد رشد). این رشد چشمگیر عمدتاً ناشی از فشار تقاضا بوده است. دوره دوم، سالهای ۸۱/۱۹۸۰ تا ۸۷/۱۹۸۶ است که طی آن قیمت‌های بین‌المللی برنج مورد اشاره دارای روندی کاملاً نزولی بوده است. در این دوره، متوسط قیمت‌های سالانه از ۴۷۷ دلار در هر تن در سال ۸۱/۱۹۸۰ به ۱۸۶ دلار در هر تن در سال ۸۷/۱۹۸۶ شدیداً تنزل یافته است. بدین ترتیب، طی دوره ۸۱/۱۹۸۰ تا ۸۷/۱۹۸۶، قیمت‌های جهانی برنج سالانه بطور متوسط ۵/۱۴ درصد دچار کاهش گردیده است (۶۱- درصد طی دوره). دوره سوم، سالهای ۸۷/۱۹۸۶ تا ۸۹/۱۹۸۸ است که طی آن، قیمت‌های صادراتی به یکباره افزایش می‌یابند و از ۱۸۶ دلار در هر تن به ۲۸۴ دلار در هر تن در سال

قیمت‌های صادراتی برنج، طی سالهای ۷۹/۱۹۷۸ تا ۸۹/۱۹۸۸:

روند قیمت‌های صادراتی برنج در جدول زیر ملاحظه می‌شود. این قیمت‌ها جنبه شاخص را داشته و برای برنج صد درصد سفید تایلندی، درجه دو و بصورت فوب (F.O.B) بانکوک ارائه گردیده‌اند. همانطور که ملاحظه می‌شود، این قیمت‌ها تحت سه دوره متفاوت، روندهای متفاوتی داشته‌اند. دوره اول، سالهای ۷۹/۱۹۷۸ تا ۸۱/۱۹۸۰ می‌باشد که طی آن قیمت‌های جهانی برنج مزبور دارای روندی صعودی بوده است. در این دوره، متوسط قیمت‌ها از ۳۳۰ دلار در هر تن در سال ۷۹/۱۹۷۸ به ۳۸۷ دلار در هر تن در سال ۸۰/۱۹۷۹ و به ۴۷۷ دلار در هر تن در سال ۸۱/۱۹۸۰ افزایش یافته است. بعبارت دیگر، سالانه بطور متوسط حدود ۷۴ دلار در

جدول (۴): قیمت‌های صادراتی برنج^۱، طی سالهای ۱۹۷۸/۷۹ تا ۱۹۸۸/۸۹
 واحد: لاردره‌تن فوب بانکوک

سال (ژوئیه تا ژوئن)	۱۹۷۸/۷۹ (۲)	۱۹۷۹	۱۹۸۰/۷۱	۱۹۸۱/۸۲	۱۹۸۲/۸۳	۱۹۸۳/۸۴
قیمت	۳۳۰	۳۰۷	۳۷۷	۳۹۰	۳۷۲	۳۶۷
سال (ژوئیه تا ژوئن)	۱۹۸۴/۸۵	۱۹۸۵/۸۶	۱۹۸۶/۸۷	۱۹۸۷/۸۸	۱۹۸۸/۸۹	
قیمت	۳۱۷	۱۸۸	۱۸۶	۲۲۰	۲۸۴	

(۱). قیمت‌های شاخص برنج تایلندی، سفید صد درصد، درجه دو. (۲) ژانویه تا دسامبر

مأخذ: F.A.O, Food Outlook, Statistical Supplement, 1989, June 1990.

ثابت باقی ماند، در حالیکه قیمت برنج‌های مشابه برنج مذکور، نظیر برنج‌های امریکائی افزایش داشت در ژانویه ۱۹۹۰، قیمت صادراتی خرده برنج در اکثر کشورها بویژه پاکستان شدیداً کاهش یافت^۱. در ماه اوت ۱۹۹۰، قیمت‌های جهانی برنج، به این دلیل که صادرکنندگان در پی تغییر قابل ملاحظه ساختاری در بازار، بدنبال تعادل جدیدی بوده‌اند، به نوسان خود ادامه دادند. تا اواخر ماه ژوئیه ۱۹۹۰، تقاضای برنج از ناحیه کشورهای خاورمیانه تا حدودی افزایش یافت. این افزایش، باعث گشت که قیمت‌ها بمقدار کمی بهبودی حاصل نمایند. در ماه اوت همین سال، عرضه برنج افزایش یافت، به گونه‌ای که قیمت برنج‌هایی نظیر برنج تایلندی سفید

۱۹۸۸/۸۹ می‌رسند (۷/۵۲ درصد طی دوره). با این حال، قیمت اخیر در مقایسه با قیمت سال ۱۹۷۸/۷۹ (۳۳۰ دلار در هر تن) بمراتب کمتر می‌باشد. در کل، روند قیمت‌های صادراتی برنج، طی سالهای ۱۹۷۸/۷۹ تا ۱۹۸۸/۸۹ نزولی است بطوری که قیمت‌های مزبور سالانه بطور متوسط ۱/۵ درصد کاهش یافته‌اند (۹/۱۳- درصد طی دوره). در ژانویه ۱۹۹۰، شاخص قیمت‌های صادراتی برنج (۱۰۰=۸۴-۱۹۸۲) ۲ درصد تقلیل یافت. قیمت برنج‌های با کیفیت بالا، نظیر برنج تایلندی سفید، صد درصد درجه دو، پس از اینکه در ماه دسامبر سال قبل تا حدودی افزایش یافته بود، در ماه ژانویه

(1). Food Outlook, February 1990, p. 14.

صد درصد درجه دوه ۲۶۶ دلار در هر تن کاهش یافت. این قیمت در مقایسه با قیمت در ماه ژوئیه، ۸ درصد و در مقایسه با قیمت در ماه مشابه سال ۱۹۸۹، حدود ۲۰ درصد افت داشته است. قیمت‌های صادراتی برنج‌های امریکائی نیز در ماه مزبور بطور جزئی کاهش یافتند. در ویتنام، حداقل قیمت‌های صادراتی دولتی بدون تغییر باقی ماندند. تغییرات مذکور در قیمت‌ها باعث گشتند که شاخص قیمت‌های صادراتی فائو در خصوص برنج در همان حد ۱۰۲ ماه ژوئیه باقی بماند.^۱

در ماه سپتامبر ۱۹۹۰، قیمت‌های جهانی برنج، بدلیل افزایش تولید در آسیا و کاهش تقاضای وارداتی تا حدودی تضعیف گردید، لذا شاخص قیمت‌های مزبور (شاخص فائو) که تا ماه اوت (نسبت به ماه ژانویه) ۱۰ واحد کم شده بود، باز هم بیشتر کاهش یافت و به ۹۸ رسید. در بین انواع برنج‌ها، کاهش قیمت برنج‌های دانه متوسط قابل ملاحظه بوده است. قیمت برنج دانه متوسط، ۲۰ درصد شکسته و نمره ۵ آمریکائی در ماه سپتامبر به ۲۶۰ دلار در هر تن رسید که در مقایسه با ماه اوت ۱۰ دلار و در مقایسه با ماه ژوئیه ۲۰ دلار کاهش نشان می‌دهد. بیشترین کاهش در قیمت برنج با سماتی پاکستان صورت گرفت که در ماه

سپتامبر به ۵۰۰ دلار در هر تن رسید (۹۰ دلار کمتر از قیمت ماه اوت). بالعکس، قیمت برنج‌های تایلندی در ماه سپتامبر همچنان ثابت باقی ماند و این می‌رساند که برنج‌های مشابهی از ناحیه دیگر صادر نگردیده است. در ماه مذکور، از طرف پاکستان، ویتنام و میانمار (برمه) صادرات قابل توجهی صورت نگرفت.^۲

در ماه اکتبر سال ۱۹۹۰، شاخص قیمت‌های صادراتی برنج (۱۰۰=۸۴-۱۹۸۲) به ۱۰۱ رسید که در مقایسه با ماه سپتامبر ۳ واحد بیشتر بوده است ضمن اینکه این شاخص در مقایسه با ماه مشابه سال ۱۹۸۹، ۲۲ واحد کمتر می‌باشد. افزایش شاخص مزبور عمدتاً ناشی از افزایش قیمت برنج‌های تایلندی بوده است. قیمت برنج صد درصد سفید، درجه دو تایلندی در ماه مذکور به هر تن ۲۸۵ دلار رسید که در مقایسه با ماه سپتامبر ۷/۱ درصد افزایش نشان می‌دهد. این افزایش به این دلیل صورت گرفت که نوع برنج مزبور را عمدتاً تایلند صادر نموده است و فشار تقاضا بر روی آن زیاد بوده است. این قیمت، موقعیت عرضه را در تایلند تا حدودی تقویت نمود. قیمت برنج‌های دانه درشت پاکستان نیز شدیداً افزایش یافت (در خلال این ماه حدود ۴۰ هزار تن برنج ۱۵ تا ۲۰

(1). *Food Outlook*, September 1990, p. 17.

(2). *Food Outlook*, October 1990, p. 16.

طی سالهای ۸۹-۱۹۷۹، جمهوری اسلامی ایران با میزان متوسط ۶۰۰ هزار تن واردات در سال، در بین واردکنندگان عمده منطقه آسیا، مقام نخست را کسب نموده است.

فروشهای بیش از ۱۵۰ هزار تن در نظر گرفت. برای فروشهای کمتر از میزان مزبور، قیمت بیشتری تعیین گردید. بالعکس، قیمت برنج های امریکائی در ماه نوامبر افزایش یافتند.^۲

در ماه ژانویه ۱۹۹۱، قیمت های جهانی برنج تقویت گشتند و شاخص قیمت های صادراتی فائو (۱۰۰=۸۴-۱۹۸۲) بطور متوسط بالغ بر ۱۰۴ گردید که ۴ واحد از شاخص ماه دسامبر بیشتر می باشد. بطور کلی، در ماه مذکور قیمت انواع برنج ها از کشورهای مختلف، تغییرات قابل توجهی داشته اند. قیمت برنج های مرغوب تایلندی شدیداً افزایش یافت، این افزایش در نتیجه دخالت دولت و حمایت آن از قیمت ها صورت گرفت. دولت تایلند در پی این حمایت، ۲۵۰ هزار تن برنج به مالزی صادر نمود، قیمت برنج های امریکائی در ماه ژانویه ۱۹۹۱، در همان حد ماه دسامبر قرار داشت. در ماه دسامبر، قیمت های مزبور بدنبال فروش زیادی که به برزیل صورت گرفته بود، افزایش قابل ملاحظه ای یافته بودند. در سایر بازارها، قیمت ها در سطح

درصد شکسته سند مورد مناقصه قرار گرفت)^۱

در ماه نوامبر ۱۹۹۰، قیمت های جهانی برنج، نسبت به ماه اکتبر، تا اندازه ای افزایش یافت. در این ماه، شاخص قیمت های صادراتی فائو به ۱۰۳ افزایش یافت (در مقایسه با شاخص ۱۰۱ در ماه اکتبر). که این افزایش ناشی از رشد قیمت برنج های تایلندی بوده است. تا هفته سوم ماه نوامبر، قیمت برنج صد درصد سفید درجه دو تایلندی به ۲۸۰ دلار در هر تن رسید. این قیمت در مقایسه با قیمت در هفته سوم ماه اکتبر، حدود ۵۵ دلار کاهش نشان میدهد. و قیمت مزبور در مقایسه با قیمت هفته دوم ماه مذکور، بمراتب پائین تر بوده است. پاکستان در قبال عدم اطمینانی که نسبت به آینده بازار برنج وجود داشته، سیاست قیمت گذاری جدیدی در خصوص صادرات این محصول در پیش گرفت؛ به این ترتیب که با توجه به حجم خریدهای خارجی، حداقل قیمت صادراتی را جهت برنج باسامتی مقرر داشت. تحت این سیاست بود که قیمت ۵۰۰ دلار در هر تن را برای

(1). *Food Outlook*, November 1990, p.16.

(2). *Food Outlook*, December 1990, p. 18.

پائین قرارداداشتند، عمدتاً به این دلیل که خریداران برنج منتظر بودند که قیمت‌ها باز هم بیشتر کاهش یابند. قیمت‌های صادراتی برنج باسماتی پاکستان، در ماه ژانویه ۱۹۹۱ تحت یک فشار فزاینده، رو به تنزل نهادند که این تنزل در پی برقراری یک حداقل قیمت صادراتی^۱ از جانب دولت در ماه نوامبر ۱۹۹۰ صورت گرفت. تحت این سیاست، خریداران ترجیح داده‌اند که خریدهای خود را در ابعاد وسیع‌تری عملی سازند.^۲

در ماه مارس ۱۹۹۱، قیمت‌های جهانی برنج‌های تایلندی تا اواسط ماه به حداکثر

رسید ولی پس از آن کاهش یافت. این کاهش بدنبال کاهش تقاضای وارداتی و افزایش تولید داخلی صورت گرفت. قیمت برنج پاکستانی در ماه فوراً افزایش یافت. بطوری که قیمت برنج ۹۵ تا ۲۰ درصد شکسته این کشور در سال ۲۲۱ دلار در هر تن قرار گرفت. در ماه مارس، حداقل قیمت صادراتی برنج ویتنامی افزایش یافت و قیمت برنج ۳۵ درصد شکسته این کشور در حدود قیمت برنج ۳۵ درصد تایلندی تعیین گردید.

در ماه مارس سال ۱۹۹۱، متوسط شاخص قیمت‌های صادراتی برنج به ۱۱۲

جدول (۵): متوسط قیمت ماهانه برنج ۵ درصد شکسته و سفید تایلندی، طی ده ماه از سال ۱۹۹۱
واحد: تن / دلار در هر تن فوب بانکوک

شرح	ماه	ژانویه	فوریه	مارس	آوریل	مه
قیمت		۲۲۱	۲۴۳	۲۲۷	۲۰۸	۲۰۵
شرح	ماه	ژوئن	ژوئیه	اوت	سپتامبر	اکتبر
قیمت		۲۰۸	۲۱۲	۲۱۵	۲۱۵	۲۰۵
متوسط						۲۱۷

مأخذ:

U.N, UNCTAD, *Monthly Commodity Price Bulletin*, volume XI, No. 11, November 1991, p.2.

(۱) این حداقل قیمت صادراتی با توجه به حجم خریدهای خارجی تعیین می‌گردید. هر چه حجم خریدها بیشتر بوده، قیمت‌های کمتری پرداخت گردیده است.

(2). *Food Outlook*, February 1991, p. 16.

میزان صادرات ناخالص برنج، از حدود ۱۴/۷ میلیون تن در سال ۱۹۹۰ به حدود ۱۷/۹ میلیون تن در سال ۱۹۹۵ و ۲۲/۱ میلیون تن در سال ۲۰۰۰ افزایش خواهد یافت.

و در مقایسه با سال ۱۹۸۹ (۳۲۰ دلار در هر تن) دارای کاهش می‌باشد.^۳

تا سال ۲۰۰۰ قیمت‌های برنج تقریباً بالغ بر هر تن ۱۹۳ دلار خواهد گردید^۴ (به ارزش ثابت دلار در سال ۱۹۸۵). قیمت‌های مزبور بر حسب ارزش جاری دلار ۳۷۷ دلار در هر تن گزارش شده است. این قیمت در مقایسه با قیمت سال ۱۹۸۷، ۶۳/۷ درصد افزایش نشان می‌دهد. قیمت مزبور در سال ۱۹۸۷، بالغ بر ۲۳۰/۳ دلار در هر تن بوده است. به این ترتیب، طبق پیش‌بینی مذکور، برای روند قیمت‌های برنج طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱، سالانه بطور متوسط ۱/۸ درصد رشد منظور شده است. شایان ذکر است که قیمت‌های جهانی گندم در سال ۲۰۰۰ به ۲۵۵/۵ دلار در هر تن خواهد رسید که در مقایسه با قیمت برنج، ۱۲۱/۵ دلار در هر تن کمتر می‌باشد. بطور کلی، قیمت‌های گندم،

رسید که نسبت به ماه فوریه تنها یک واحد افزایش نشان می‌دهد.^۱

بطور کلی، قیمت برنج^۲ طی ماههای ژانویه تا اکتبر سال ۱۹۹۱، بطور متوسط ماهانه ۰/۶ درصد کاهش یافته است. قیمت مذکور در ماه فوریه سال مذکور به حداکثر ۳۴۳ دلار در هر تن رسید (جدول ۵). پس از آن این قیمت به حداقل ۳۰۵ دلار در هر تن در ماه مه کاهش یافت. از ماه ژوئن تا ماه اکتبر سال ۱۹۹۱، در روند تغییرات قیمت، مجدداً سیکل دیگری آغاز گردید، بدین معنا که ابتدا تا سپتامبر افزایش (۳۱۵ دلار در هر تن) و سپس در ماه اکتبر به ۳۰۵ دلار در هر تن کاهش یافت. بطور کلی، متوسط قیمت طی ۱۰ ماه از سال ۱۹۹۱، بالغ بر ۳۱۷ دلار در هر تن گزارش شده است که در مقایسه با متوسط سالهای ۱۹۸۸ (۳۰۲ دلار در هر تن)، ۱۹۹۰ (۲۸۷ دلار در هر تن)، دارای افزایش

(1). *Food Outlook*, April 1991, p. 17.

(۲). قیمت فوب بانکوب برنج ۵ درصد شکسته و سفید تایلندی

(3). U.N., UNCTAD, *Monthly Commodity Price Bulletin*, volume XI, No. 11, November 1991, p. 2.

(4). The World Bank, *Price Prospects for Major Primary Commodities, 1988-2000* (Washington, D.C.: The World Bank pub., 1989), p. 119.

در سال ۱۹۸۹، علی رغم افزایش حجم ذخائر برنج در جهان، نسبت ذخائر به مصرف در حدود ۱۳ درصد قرار گرفته که نسبت به ارقام مشابه در طی سالهای ۸۸-۱۹۷۸، پائین ترمی باشد.

خواهند یافت.

بطور کلی، طی سالهای ۹۲-۱۹۹۱ قیمت غلات کلاً یک سیکل نزولی داشته و خواهند داشت. طبق پیش‌بینی، طی سالهای مزبور، قیمت‌ها حتی پائین‌تر از قیمت‌های حداکثر در طی سالهای ۱۹۸۰ و ۱۹۸۱ خواهند بود. در حال حاضر، قیمت گندم نوعاً ۵۰ تا ۶۰ درصد قیمت برنج را تشکیل می‌دهد. در سالهای آتی فشار تقاضا بر روی گندم، بدلیل ارزان‌تر بودن، در مقایسه با برنج بمراتب بیشتر خواهد بود و نتیجتاً قیمت آن نسبت به قیمت برنج بیشتر افزایش خواهد یافت.

ذرت و سورگم، طی سالهای ۲۰۰۰-۱۹۹۱، سالانه بطور متوسط $3/7$ درصد رشد کسب خواهند نمود که در مقایسه با برنج، حدود ۲ برابر می‌باشد. در سال ۱۹۸۷، قیمت‌های جهانی برنج حدود $1/7$ برابر قیمت‌های جهانی گندم و حدود ۳ برابر قیمت‌های جهانی ذرت بوده است. این نسبت‌ها در سال ۱۹۸۸ به ترتیب $1/7$ و $2/8$ برابر بوده و در سال ۲۰۰۰ به ترتیب $1/5$ و $2/3$ برابر خواهند گردید. نتیجتاً تا سال ۲۰۰۰ قیمت‌های جهانی گندم و غلات دامی بدلیل زیادتر بودن فشار تقاضا بر روی آنها در مقایسه با برنج، بیشتر افزایش

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی